

ВЕРИГИТЕ ЗА ДОСТАВКИ И СВЪРЗАНИТЕ С ТЯХ НАСТОЯЩИ И БЪДЕЩИ ПОСЛЕДСТВИЯ ЗА БЕЗОПАСНОСТТА И ЗДРАВЕТО ПРИ РАБОТА

Веригата за доставки и новите ѝ форми представляват сериозни трудности за управлението и контрола на безопасността и здравето при работа (БЗР) на работещите както понастоящем, така и за бъдещите форми на труд. Същевременно някои аспекти, задвижващи тези стопански структури и отношенията, показват възможности за по-добро управление и укрепване на БЗР в новите сценарии, които все по-често се утвърждават като типични за бъдещето на работната среда. Въз основа на резултатите от неотдавнашни изследвания в настоящата статия се разглеждат както проблемите, така и възможностите за БЗР, свързани с ролята на веригата за доставки понастоящем и в бъдеще.

Въведение

Основен елемент за разширяването на глобалната търговия през последните няколко десетилетия е ръстът на международните отношения, свързани с доставките, което е най-забележимо между западните многонационални компании и доставчиците от развиващите се икономики. На свой ред този ръст в самите държави често е съпроводен от тенденция за възлагане на „периферни“ и „основни“ дейности на външни изпълнители, както от публични, така и от частни организации. Тези тенденции доведоха до повишаване на значението на вертикалните отношения, свързани с доставки между купувачи и продавачи, както в националните граници, така и извън тях, при определяне на условията на работа в производството и при услугите. По този начин коренно беше променен икономическият контекст, в който се осигурява спазването на регулаторните и другите стандарти за безопасност и здраве при работа (БЗР). В резултат на това значително се увеличи степента, в която условията на труд, включително БЗР, се определят от финансовата и друга бизнес динамика в рамките на веригите за доставки, функциониращи между организациите. Освен това се признава, че производствените промени водят до по-труден сценарий по отношение на конвенционалните средства за осигуряване на спазване на БЗР, по-специално в организациите, които са на уязвими позиции в крайните точки на веригите за доставки (EU-OSHA, 2012 г.).

Авторите на материала разглеждат последствията от тази динамика за БЗР, както и какво може и следва да се направи за справянето с тях както по отношение на местните, така и на глобалните вериги за доставки. В началото на материала се оспорват някои предположения, свързани с управлението на веригата за доставки, включително например идеята, че покупателната способност на потребителите на пазарите на продукти и услуги има положително влияние върху условията на труд във веригите за доставки. В материала се извършва анализ на различните характеристики на отношенията, съществуващи между корпоративни купувачи и доставчици, както и на контекстуалните фактори, които оказват влияние върху тях. След това се разглеждат данните за това какъв е ефектът на тези отношения върху БЗР. Анализира се успехът на настоящите стратегии за противодействие на отрицателните ефекти от тях.

Материалът продължава с описание на вероятните бъдещи влияния върху ролята на веригите за доставки. Това включва да се вземат предвид начините, по които новите бизнес модели могат да повлияят върху това отношенията във веригата за доставки да продължат да бъдат от значение при определяне на опита в областта на БЗР. Отбелязва се нарастващата необходимост да бъде разгледана уместността на регулаторните разпоредби относно възлагането на дейности на външни изпълнители на местно и глобално равнище.

На последно място, материалът завършва с представяне на известното за това кое работи за осигуряване на по-добро спазване на стандартите за здраве и безопасност във веригата за

доставки, като повдига въпроси относно разработването на бъдещи стратегии и подходи в тази област, за да бъде подпомогнато спазването. Авторите настояват, че доброволните инициативи на веригите за доставки, например тези, които са част от програми за корпоративна социална отговорност, трябва да бъдат подкрепени от действия на множество заинтересовани страни, насочени към създаване на правно обвързващи инициативи, и да включват съвместно управление от социални партньори, както и изрично да се противопоставят на конкурентната динамика и икономическите обосновки зад начина по който работи веригата.

Разнородното естество на отношенията във връзка с доставките

Комбинацията от съвременни идеи относно влиянието на избора на потребителя върху пазара и корпоративната социална отговорност на големите организации предполага, че условията на труд, включително БЗР, могат да се подобрят чрез натиск върху търсенето, протичащ през веригите за доставки. Въпреки че това може да се случи в някои ситуации, същевременно бизнес контекстът на веригите за доставки, икономическите мотиви, които ги ръководят, и формата на отношенията, които те въплъщават, значително варират. Поради това се стига до заключението, че тяхната динамика отразява сложно множество влияния, като не от всички се подкрепят идеите за положителни пазарно ориентирани влияния върху БЗР.

Отдавна се признава, че отношенията, свързани с доставки, се различават значително с оглед на тяхната близост, като се прави общо разграничение между основаните на взаимност отношения на силно сътрудничество в едната крайност и дистанцирания, пазарно ориентиран обмен в другата крайност. Тези разлики отчасти отразяват различията в сложността на продуктите, които купувачите се стремят да закупят¹, както и по-конкретните цели, които те преследват (Gereffi и др., 2005 г.). Данните например сочат (Cousins и Lawson, 2007 г.), че когато сложността е висока, а кодификацията — ниска, е по-вероятно купувачите да търсят тесни отношения на сътрудничество. В обратния случай на дневен ред е по-дистанцираният пазарен обмен. Това допълнително потвърждава, че когато закупуваните продукти са от критично стратегическо значение, се търсят по-близки отношения. И обратно, когато фокусът е върху икономии на разходи при стратегически по-маловажни продукти и услуги, се създават по-свободни отношения между купувачи и доставчици.

Данните сочат, че по-близките отношения, свързани с доставките, вероятно са важни за постигането на положителни резултати за БЗР. Други данни сочат, че балансът на икономическата сила между купувачи и доставчици може да варира значително, а оттам и балансът на зависимостта между тях, с важни последствия за естеството и динамиката на отношенията, свързани с доставки (Walters и James, 2011 г.). По-малките и по-слаби доставчици например е по-вероятно да се изправят пред разходи и искания за доставки, които имат неблагоприятни последствия за БЗР, като същевременно са по-неспособни да им се противопоставят (EU-OSHA, 2016 г.).

Също така има данни, че съществуващият културен и институционален контекст влияе върху типа отношения, свързани с доставките, които се установяват на практика. По-специално изследователите посочват как националният контекст варира в степента, в която подкрепя отношенията на сътрудничество между купувачи и доставчици, за разлика от по-състезателния тип отношения (вж. например Sako, 1992 г. за разликите между Обединеното кралство и Япония). Така някои от тях могат да влияят върху БЗР по-изразено положително от други (Walters и James, 2011 г.). Друго проучване посочва как ориентацията на многонационалните компании към корпоративна социална отговорност се различава в резултат на различията в бизнес средата в техните държави на произход. Това се подчертава и от начина, по който отношенията между западни многонационални компании и доставчици в развиващите се страни се влияят от наличието или по-скоро от липсата на ограничителни местни регулаторни режими и култура, които подкрепят БЗР (МОТ (Международна организация на труда), 2017 г.).

Следователно има основания да се твърди, че като цяло веригите на доставки могат да оказват отрицателно влияние върху условията на труд и стандартите за БЗР. Това е особено вярно, като

¹ Когато например продуктите са сложни, може да се очаква определена степен на следпродажбено обслужване, което изисква и води до по-близки отношения между купувачи и доставчици.

се има предвид, че нарастващата зависимост от външни доставчици отразява настоящата бизнес мода и неолибералната икономическа ортодоксалност, които подкрепят убеждението, че това неизбежно води до облаги за бизнеса. В резултат на това въпросите за стойността, както и съображенията за качеството, са основни елементи на решенията, които определят естеството и използването на веригите за доставки. Оттук следва, че доста често решенията за възлагане на дейности на външни изпълнители водят по-скоро до отрицателна, отколкото до положителна динамика във връзка с труда. Освен това, въпреки че винаги трябва да се внимава, когато се правят предположения за бъдещото развитие на бизнес моделите, изглежда вероятно динамичните показатели на отношенията, свързани с доставките, да останат мощни определящи фактори за резултатите в областта на БЗР в обзримо бъдеще. Във връзка с това по-долу ще разгледаме данните за известните въздействия вследствие на тях върху условията и резултатите за БЗР.

Въздействие на веригите за доставки върху здравето и безопасността

От известно време данните от международните проучвания относно въздействието от възлагането на дейности на външни изпълнители както при международните отношения, свързани с доставки, така и по отношение на нарастващото разделение между основните и периферните работни дейности на бизнес организациите, доведоха до забележително съгласувани констатации. В значителен брой дългогодишни данни се откроява фактът, че промените във вида на работата, обичайно произтичащи от натиска на веригите за доставки, са свързани с множество неблагоприятни условия за безопасността, здравето и свързаните със здравето резултати. Това включва не само по-висока честота на сериозни увреждания и смъртни случаи, които се наблюдават в малките предприятия в крайните точки на веригите за доставки, но също и до повишена честота на сърдечносъдови заболявания, професионално изчерпване и депресия (Quinlan и др., 2001 г.; Venach и др., 2002 г.; Ferrie и др., 2002 г.; Quinlan и Bohle, 2008 г.). Тези промени в работата включват по-голяма несигурност на работното място, по-лошо заплащане, по-ограничен достъп до обучение за работещите при несигурни условия на труд, по-малък контрол върху работното време (напр. вж. Aronsson и др., 2002 г.; Bohle и др., 2004 г.). И, отчетено в широк смисъл, те водят до лоши условия на работа и БЗР за непряко наетите работници и работещите при несигурни условия на труд както в развиващите се, така и в развитите икономики (вж. напр. Walters и др., 2020 г. Lahari-Dutt, 2017 г.). Също така е широко признато, че работниците, които са най-изложени на такава неравнопоставеност в разпределението на рисковете, често са тези, които се намират в долните нива на веригите за доставки, които са отдалечени от големите и силни икономически субекти, управляващи бизнес отношенията в тях (EU-OSHA, 2016 г.)

Обикновено такава неравнопоставеност се открива например в микропредприятия и малки предприятия, които се намират в крайните точки на дълги и сложни вериги на бизнес отношения, където те имат малко правомощия да вземат съпътстващи решения и малко ресурси, с които да осигурят превенция по отношение на БЗР. Затова не е чудно, че работниците в тях са изложени на непропорционални рискове от сериозни и фатални увреждания и влошено здраве на фона на изискванията за цена и доставка от икономически по-мощните купувачи (EU-OSHA, 2016 г., 2018 г.). Както и не е изненадващо, че някои проучвания показват как в такива ситуации и често подпомогнати от това, че се намират извън обсега на регулаторните агенции, и наистина често невидими за тях, тези микропредприятия и малки предприятия следват стратегии за оцеляване на своя бизнес по „лесния път“, което повишава рисковете за техните работници.

Такива заключения допълнително се подкрепят от категорични данни от сектори, в които многобройни изследвания са установили например широкоразпространеното използване на подизпълнители и тяхното лошо управление като важен фактор, допринасящ за възникването на злополуки и свързаните с тях увреждания в строителството. По-специално финансовият и времеви натиск върху подизпълнителите, по-ниските нива на надзор, информация и обучение, предоставяни на служителите на подизпълнителя, и проблемите, свързани с координиране на дейностите на подизпълнителите, се изтъкват като важни фактори с неблагоприятен ефект върху здравето и безопасността, както и върху условията на труд като цяло (Johnstone и др., 2001 г.; Weil, 2014 г.). Подобно на това, проучвания, извършени в сектора на производство и преработка на храни, показват как динамиката на веригите за доставки може да създаде работна

среда, която повишава рисковете за здравето и безопасността на работниците (Wright и Lund, 2003 г.). По-специално те разкриват как натискът на големи, мощни купувачи води до повишена извънщатна заетост и наемен труд, нестабилни модели на работа и работно време и интензификация на труда (James и Lloyd, 2008 г.). Тези констатации се повтарят в проучвания, съсредоточени върху текстилната и шивашката промишленост, в транспорта и всъщност в почти всички сектори, в които са извършени такива.

Ако се разгледа глобалният ефект на веригите за доставки върху БЗР, въпреки че подробните данни в голяма степен са фрагментарни поради проблеми със събирането и надеждността на данните в много държави, екстраполацията от агрегирани статистически данни сочи, че БЗР представляват съществен проблем и в глобалните вериги за доставки. Широко приет факт е, че съществува огромна тежест, която е в световен мащаб, от предотвратими, сериозни, свързани с работата увреждания, смъртни случаи, влошено здраве и преждевременна смърт, която е непропорционално висока в развиващите се страни спрямо по-напредналите икономики. Оценките показват, че 5—7 % от смъртните случаи в глобален план се дължат на свързани с работата заболявания и увреждания при работа (MOT, 2006 г.). Takala и др. (2012 г.) представят общ преглед на данните за заетостта и свързаната с трудовата дейност смъртност и заболяемост, като използват публично достъпна литература и доклади за свързаната с работата заболяемост. Те оценяват, че в световен мащаб всяка година има 2,3 милиона смъртни случая, които се дължат на работата, като по-голямата част, а именно 2,0 милиона се дължат на професионални заболявания (вж. също Takala, 2015 г.; EU-OSHA, 2019 г.). В друга публикация на MOT се отчита, че през 2010 г. е имало над 313 милиона трудови злополуки без фатален край (с поне 4 дни отсъствие от работа) и над 666 000 свързани с работата случаи на рак, които са завършили фатално, като отново тежестта е пропорционално доста по-голяма в развиващите се държави (Neponen и др., 2014 г.). Тъй като MOT също така е установила, че над 20 % от глобалното производство е свързано с глобалните вериги за доставки, тя посочва, че съществена част от глобалната тежест на свързаните с работата заболявания и увреждания вероятно се дължи на по-слабите резултати в областта на БЗР в тези вериги (MOT, 2015 г.). Това обобщение също така се подкрепя от многото примери за лоши условия на труд и резултати за здравето и безопасността, които се докладват за работните места в развиващите се държави в крайните точки на веригите за доставки, доминирани от големи имена на западните потребителски пазари. Това включва големите заводски пожари, възникнали между 2010 г. и 2019 г. в Бангладеш и Пакистан в Rana Plaza, Tazreen Fashions и Ali Enterprises, които, взети заедно, са причинили над 1500 смъртни случая и много повече увреждания (Reinecke и др., 2019 г.). Към тях се отнасят и високата температура на работните места, излагането на въздействието на токсични вещества и други ужасяващи условия на труд, открити например наскоро във фабриката за облекла Hansae Vietnam (Brown, 2017 г.).

Междувременно данните за подобрене на резултатите, постигнати посредством влиянието на отношенията във веригите за доставки, са фрапиращо по-ограничени. Независимо от това, както посочваме по-долу, има случаи на намеса, която е спомогнала за намаляване на неравнопоставеността при излагането на риск и отрицателните въздействия по отношение на БЗР във връзка с възлагането на дейности на външни изпълнители и свързаните с това бизнес практики. Разбира се, основният въпрос е да се установи кои са условията, които са допринесли за тези положителни резултати, и как те могат да бъдат насърчавани в бъдеще.

Настоящи и бъдещи преимущества и проблеми във връзка с регулирането на веригите за доставки

Регулаторните органи отдавна са признали, че за промяната в организацията и контрола на работата и заетостта са необходими множество различни и в по-голяма степен новаторски подходи за осигуряване на спазването на стандартите за здраве и безопасност. Такива стратегии включват използването на „повече инструменти“ за постигане на подобрене в „нетипичните работни сценарии на новата икономика“, които се подкрепят от нормативните документи в областта на политиката на държави като Дания, Нидерландия, Финландия, Швеция и Обединеното кралство (Walters, 2016 г.). Във веригите за доставки основното при тези стратегии са опитите да се постигне по-сериозен ангажимент с асоциациите в икономиката, например големите корпорации, контролиращи работни площадки на няколко работодатели,

търговските и работодателските организации, застрахователните сдружения и в някои случаи синдикалните организации, като по този начин се насърчава по-голяма интеграция на БЗР в бизнес моделите и решенията, които водят до това сега повече да се разчита на доставката на стоки и услуги от външни изпълнители.

Същевременно в някои сектори в Европа са утвърдени форми на регулиране на веригата на доставки на национално равнище. Например изискванията на Директивата за временни и подвижни работни площадки са довели до правни разпоредби в областта на строителството в държави като Германия и Обединеното кралство, които вземат предвид възлагането на дейности на външни изпълнители в сектора. Подобни разпоредби са въведени и за други сектори, например сектора на облеклото и обувките в Австралия (James и др., 2007 г.). Напоследък се полагат усилия за разширяване на обхвата на тези регулации в икономиката, което е най-видимо в Австралия. Чрез разпоредбите на австралийския Закон за здравето и безопасността при работа от 2010 г. се въвежда регулиране в областта на здравето и безопасността при работа за веригите за доставки в цялата икономика, като се възлага основна отговорност на лицето, което управлява даден бизнес или предприятие, и определя работещите, по отношение на които се дължи тази отговорност като такива, които извършват работа за него „във всякакво качество“ (Johnstone, 2011 г.).

По този начин се разширява обхватът на регулаторните задължения, които са извън тази, които традиционно се ограничават от правната уредба, уреждаща трудовия договор. Така се налага задължение на икономически мощните купувачи начело на веригите за доставки да признаят своята отговорност към работниците, които доставят техните стоки и услуги, включително наетите в други организации. Освен това тези развития не са ограничени до регулиране на вътрешните вериги за доставки. Например френски закон от 2017 г. изисква от големите организации да извършват комплексна проверка по отношение на възможни злоупотреби спрямо работниците в своите глобални вериги за доставки. Признаци за подобно развитие има и в други държави (вж. например Barbière, 2017 г.).

Междувременно бяха предприети много доброволни действия за регулиране на условията на труд, включително в областта на БЗР, както в националните, така и в глобалните вериги за доставки. Такива са VCA в Нидерландия и подобни схеми за строителството в Германия и на други места в Европа (Walters и James, 2011 г.). Към тях трябва да се отбележат и действията на нефтените гиганти, които имат за цел да окажат влияние върху стандартите за безопасност на независимите танкерни компании, превозващи техни продукти (Walters и Bailey, 2013 г.), и множество други инициативи, които включват много заинтересовани страни, които са насочени към регламентиране на условията на труд в глобалните вериги за доставки. Все пак такива частни регулаторни схеми често възникват в резултат на външен регулаторен и друг натиск. Например в началото на 90-те години на миналия век компании като Nike и Gap са подложени на натиск от възникналото движение срещу лошите условия на труд във фабриките (anti-sweatshop movement) за подобряване на трудовите стандарти в техните вериги за доставки. Оттогава мащабните злоупотреби като тази в Rana Plaza (Бангладеш) насочиха вниманието към продължаващите лоши условия на труд и също така създадоха натиск върху купувачите да предприемат такива действия. Някои такива инициативи са приели формата на кодекси на добрите практики, прилагани от отделни корпорации, често като част от програмите за корпоративна социална отговорност. Други включват инициативи на множество заинтересовани страни, включително секторни международни рамкови споразумения, сключени между световните федерации на профсъюзите и групи на многонационални компании (Croucher и Cotton, 2011 г.).

Появата на тези инициативи се определя от три основни и взаимосвързани фактора: признаването, че силните купувачи могат пряко и непряко да понижат трудовите стандарти в организациите на доставчиците; осъзнаването, че развиващите се държави често нямат регулаторни системи или достатъчно силни трудови организации, които да противодействат на отрицателните резултати; и виждането, че е възможно да се използва силата на веригата за доставки на многонационалните компании за постигане на подобрения, а не вреди. За съжаление съществуващите данни очертават променлива, но като цяло разочароваща картина по отношение на тяхната ефективност, както в общ (Locke, 2013 г.), така и в по-тесен план по отношение на здравето и безопасността (Brown, 2017 г.).

Множество фактори помагат да бъдат обяснени тези слаби резултати. Специално внимание заслужават четири от тях, които са в известна степен взаимосвързани. Единият се отнася до доброволния характер на инициативите и съмненията за търговската готовност на многонационалните компании да спазват и да прилагат изискванията, а в по-общ план да отделят ресурсите, необходими за постигане на положителни вертикални влияния в своите вериги за доставки. Вторият е свързан с повърхностния и неадекватен характер на системите за одит, които следва да наблюдават осъществяването на тези инициативи (Locke, 2013 г.; Brown, 2017 г.). Третият поставя в центъра на вниманието липсата на системи, които могат да осигурят хоризонталния натиск, необходим за местната нормативна уредба в подкрепа на спазването в много развиващи се държави (Distelhorst и др., 2015 г.). Четвърто обяснение насочва вниманието към неуспеха на инициативите за ограничаване на ценовата конкуренция да упражнява натиск за понижаване на разходите за труд (и условията) във фабриките на доставчиците (Anner и др., 2013 г.; James и др., 2019 г.): динамиката на цените, която е била отбелязана по-общо като в значителна степен намаляваща капацитета на програмите за корпоративна социална отговорност да се справят с лошите условия на труд (вж. например Brown 2017 г. и 2019 г.).

Разглеждане на основните въпроси и постигане на напредък

Ограниченията на сегашните опити за регламентиране на глобалните вериги за доставки, заедно с посочените по-горе ограничения на националните вериги за доставки, повдигат множество въпроси относно начините за подобряване на БЗР в бъдеще. Въпреки че развитието на технологиите може да благоприятства това, съществуващите данни сочат, че следните елементи на сегашната практика е по-вероятно да имат централно значение за разработването на бъдещи ефективни намеси:

- налагане на правно обвързващо вертикално задължение върху купувачите, начело на веригите за доставки, например френските правни изисквания за комплексна проверка, които вече бяха посочени;
- създаване на схеми за наблюдение на спазването на тези задължения, включващи компетентни одитори/инспектори, които са финансово и организационно независими от купувачите, както е случаят със Споразумението за противопожарна безопасност и безопасност на сградите, обсъдено по-долу, и случаят с ролята, която синдикалните организации играят при наблюдението на австралийските изисквания за веригите за доставки в сектора за производство на облекла и обувки (Johnstone и др., 2012 г.);
- налагане на изисквания на купувачите по такива въпроси като цените, които следва да се плащат на доставчици, и продължителността и сигурността на договорите за доставки, служещи за облекчаване на динамиката на конкурентния пазар, която пречи на поддържането на добри трудови стандарти във веригите за доставки, както се обсъжда в края на предишния раздел;
- включване и ангажиране на независими синдикални организации в изготвянето и хоризонталния надзор на инициативите, както се илюстрира от ролята, която синдикалните организации имат върху това как условията на труд са управлявани при изграждането на терминал 5 на Летище Хийтроу (Deakin и Koukiadaki, 2009 г.) и която се изпълнява от световните синдикални организации по отношение на изготвянето на международни рамкови споразумения (Croucher и Cotton, 2011 г.).

Постигането на всичко това обаче представлява огромно предизвикателство в много различни контексти, както на национално, така и на глобално равнище. В много ситуации тяхното постигане е в известен смисъл неосъществимо и влиза в противоречие с настоящата вълна на икономическа ортодоксалност и антирегулаторния дух, подкрепян от нея. Все пак необходимостта от справяне с неравнопоставеността в излагането на работниците на рискове в променящия се свят на труда остава от първостепенно значение и е очевидно, че конвенционалните подходи към постигането на регулаторно съответствие са неподходящи и еднакво ограничени от съществуващия политически и бизнес контекст. Също така е ясно, че е необходимо и по-добро разбиране на вертикалната и хоризонтална динамика на веригите за

доставки, ако трябва да се установят и ефективно да се прилагат по-добри начини за постигане на спазването на регулаторните норми и добрите практики.

Все пак има признаци, че всеки от посочените по-горе елементи е допринесъл за успеха на регулацията на местните вериги за доставки, както е в случаите на нормативната рамка на законодателството за здраве и безопасност в Австралия и постигнатия напредък за намаляване на уврежданията и смъртните случаи в строителния сектор в Европа. Въпреки че в сценариите на глобалните вериги за доставки предизвикателствата са по-големи, дори и тук има признаци за успех, например Споразумението за противопожарна безопасност и безопасност на сградите от 2013 г. Сключено между над 200 световни марки и две световни синдикални конфедерации след злополуката в Rana Plaza, това споразумение не само включва съвместно управление, но отчетливо се стреми:

- да регламентира до известна степен практиките по закупуване на купувачите, като им налага изисквания за финансиране на подобрения, свързани с безопасността, за прекратяване на бизнес отношенията с отказващи сътрудничество фабрики и поемане на дългогодишни ангажименти към доставчиците;
- да ограничи конкурентния натиск, като действа на ниво сектор, а не на ниво индивидуална компания;
- да подпомага създаването на комисии за безопасност, участието на синдикалните организации в обучението и споделянето на доклади за извършени проверки, предприети в рамките на споразумението с представители на работниците; и
- да налага договорно обвързващи задължения на купувачи, които да водят до евентуална съдебна отговорност.

В последния анализ на неговото прилагане се изтъква не само забележителният мащаб на извършените проверки под неговата егида, но и как те са успели да установят (и отстранят) голям брой дефекти, свързани с електрическата, противопожарната безопасност и структурната стабилност на сградите, които са съществували независимо от програмите за одит, осъществявани по-рано в много от тези фабрики от името на многонационални купувачи. Две арбитражни дела, заведени по силата на споразумението, дадоха възможност допълнително да се подчертае потенциалната роля, която изпълняват правните санкции, за да се гарантира спазването от страна на купувача (Croucher и др., 2019 г.). В този смисъл се посочва, че споразумението демонстрира как е възможно да се реализират на практика всички посочени по-горе елементи при определени обстоятелства в световен мащаб (James и др., 2019 г.).

И накрая, особено уместно в настоящия европейски контекст на регулиране в областта на БЗР, е наблюдението, че обща характеристика на най-успешните инициативи за веригите за доставки с цел подобряване на спазването на добрите практики във връзка с БЗР е многочислеността на координираните участници и действията, които те осъществяват. Съвсем различни от едностранните стратегии, възприети от една организация, независимо дали е корпоративна, синдикална или регулаторна, те представляват координиран ангажимент на множество участници. Точно тази координирана дейност, функционираща вертикално и хоризонтално, изглежда е от критично значение за успешното функциониране и устойчивостта на инициативите на веригите за доставки. Тези заключения са съгласувани също така с по-широкия анализ на други форми на регулация, не само по отношение на БЗР, но и по отношение на нормативната уредба за околната среда в по-общ план (Short и Toffel, 2010 г.; Weil, 2014 г.).

Постигането на тази координация и средствата за нейното поддържане следователно трябва да бъдат от първостепенна важност за изготвящите регулаторната рамка на политиката в бъдеще, когато се стремят да използват намеса във веригите за доставки с цел подобряване на БЗР както на национално, така и на глобално равнище. Силното послание за заинтересованите страни с интерес към подобряването на условията за безопасност и здраве при работа в бъдеще, както в рамките на националните граници, така и извън тях, е че последиците от бизнес модели, при които отношенията, свързани с доставките, са важни определящи фактори за резултатите, не могат да се преодоляват ефективно с традиционните подходи за превенция. Малко вероятно е подобни модели да изчезнат в бъдеще. Ето защо е необходимо всички заинтересовани страни да адаптират своите стратегии и инструменти за превенция, така че да вземат под внимание това.

Използвана литература

- Anner, M., Bair, J. и Blasi, J. 2013 г. „Towards joint liability on global supply chains: Addressing the root causes of labour violations in international subcontracting networks“ (Към съвместна отговорност глобалните вериги за доставки: Разглеждане на първопричините за трудови нарушения в международните мрежи за възлагане на договори за подизпълнение), *Comparative Labor Law and Policy Journal*, 35, стр.1—43.
- Aronsson, G., Gustafsson, K. и Dallner, M. 2002 г. „Work environment and health in different types of temporary jobs“ (Работна среда и здраве при различните видове временни работни места), *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 11(2), стр. 151—175.
- Barbière, C. (2017 г.), „France leads EU on duty of care requirements for multinationals“ (Франция е водеща в ЕС по отношение на изискванията за задължения за полагане на дължимата грижа при многонационални компании), *Euractiv*. По данни от: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/france-leads-eu-on-duty-of-care-requirements-for-multinationals/> към декември 2019 г.
- Benach, J., Amable, M., Muntaner, C. и Benavides, F. 2002 г. „The consequences of flexible work for health: Are we looking in the right place?“ (Последици за здравето от гъвкавото работно време: Търсим ли на правилното място?), *Journal of Epidemiology and Community Health*, 56, стр. 405—406.
- Bohle, P., Quinlan, M., Kennedy, D. и Williamson, A. 2004 г. „Working hours, work–life conflict and health in precarious and permanent employment“ (Работно време, конфликт работа — личен живот и здраве при несигурна и постоянна заетост), *Revista de Saúde Pública*, 38, стр. 19—35.
- Brown, G. 2017 г. „Hansae Vietnam’s garment factory: Latest example of how corporate social responsibility has failed to protect workers“ (Фабрика за облека Hansae Виетнам: Актуален пример за това как корпоративната социална отговорност се проваля в защитата на работниците), *Journal of Occupational and Environmental Hygiene*, 14(8), стр. 130—135.
- Brown, G. 2019 г. „New reports shine spotlight on underlying causes of terrible working conditions in global supply chains“ (Нови доклади хвърлят светлина върху основните причини за ужасяващите работни условия в глобалните вериги за доставки), *Pump Handle*. По данни от: <http://www.thepumphandle.org/2019/09/04/new-reports-shine-spotlight-on-underlying-causes-of-terrible-working-conditions-in-global-supply-chains/#.XekJ4VhCfX5> към декември 2019 г.
- Cousins, P. и Lawson, B. 2007 г. „Sourcing strategy, supplier relationships and firm performance: An empirical investigation of UK organisations“ (Стратегии за снабдяване с ресурси, отношения с доставчици и фирмени резултати: Емпирично проучване на организации в Обединеното кралство), *British Journal of Management*, 18, стр. 123—137.
- Croucher, R и Cotton, E. 2011 г. *Global unions, global business: Global union federations and international business (Глобални профсъюзи, глобален бизнес: Световните федерации на профсъюзите и международния бизнес)*, Libri Publishing, Farringdon.
- Croucher, R., Houssart, M., Miles, L. и James, P. 2019 г. „Legal sanction, international organisations and the Bangladesh Accord“ (Правни санкции, международни организации и Споразумението с Бангладеш), *Industrial Law Journal*, doi.org/10.1093/indlaw/dwz003
- Deakin, S. и Koukiadaki, A. 2009 г. „Governance processes, labour-management partnership and employee voice in the construction of Heathrow Terminal 5“ (Процеси на управление, партньорство между работодатели и работници и гласът на работниците при изграждането на Терминал 5 на летище Хийтроу), *Industrial Law Journal*, 38(4), стр. 365—389.
- Distelhorst, G., Locke, R., Pal, T. и Samel, H. 2015 г. „Production goes global, compliance stays local: Private regulation in the global electronics industry“ (Производството се измества на глобално равнище, законосъобразността остава на местно равнище: Частни регулации в глобалната електронна индустрия), *Regulation & Governance*, 9(3), стр. 224—242.

- EU-OSHA — Европейска агенция за безопасност и здраве при работа 2012 г. *Promoting occupational safety and health through the supply chain.* (Насърчаване на здравето и безопасността при работа във веригата за доставки) Публикацията е достъпна на следния адрес: <https://osha.europa.eu/en/publications/promoting-occupational-safety-and-health-through-supply-chain/view>
- EU-OSHA — Европейска агенция за безопасност и здраве при работа 2016 г. *Условия и правила за безопасност и здраве при работа в микро- и малките предприятия в ЕС — проект SESAME.* Публикацията е достъпна на следния адрес: <https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/publications/contexts-and-arrangements-occupational-safety-and-health-micro/view>
- EU-OSHA — Европейска агенция за безопасност и здраве при работа 2018 г. *Безопасност и здраве в микропредприятията и малките предприятия в ЕС — окончателен доклад от 3-годишния проект SESAME* Публикацията е достъпна на следния адрес: <https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/publications/safety-and-health-micro-and-small-enterprises-eu-final-report-3/view>
- EU-OSHA — Европейска агенция за безопасност и здраве при работа 2019 г. *Стойността на безопасността и здравето при работа и разходите за обществото поради свързани с работата увреждания и заболявания.* Публикацията е достъпна на следния адрес: <https://osha.europa.eu/en/publications/value-occupational-safety-and-health-and-societal-costs-work-related-injuries-and/view>.
- Ferrie, J. E., Shipley, M. J., Stansfeld, S. A. и Marmot, M. 2002 г. „Health effects of chronic job insecurity and change in job security on self-reported health, minor psychiatric morbidity, physiological measures and health related behaviours in British civil servants:“ (Въздействие върху здравето от хроничната несигурност на работното място и промяната в сигурността на заетостта при собствената оценка на здравето, несъществена психиатрична заболяемост, физиологични мерки и поведение, свързано със здравето при британски държавни служители:) Проучване Whitehall II, *Journal of Epidemiology and Community Health*, 56(6), стр. 450—454.
- Gereffi, G., Humphrey, J. и Sturgeon, T. 2005 г. „The governance of global value chains“ (Управлението на глобалните вериги на стойността), *Review of International Political Economy*, 12(1), стр. 78—104.
- James, S. и Lloyd, C. 2008 г. „Too much pressure? Retailer power and occupational health and safety in the food processing industry“ (Твърде голям натиск? Силата на търговците и безопасността и здравето при работа в хранителната промишленост), *Work, Employment and Society*, 22(4), стр. 713—730.
- James, P., Johnstone, R., Quinlan, M. и Walters, D. 2007 г. „Regulating supply chains to improve health and safety“ (Нормативна уредба на веригите за доставки за подобряване на безопасността и здравето), *Industrial Law Journal*, 36(2), стр. 163—187.
- James, P., Walters, D., Sampson, H. и Wadsworth, E. 2015 г. „Regulating the employment dynamics of domestic supply chains“ (Регулиране на динамиката в заетостта при местните вериги за доставки), *Journal of Industrial Relations*, 57(4), стр. 526—543.
- James, P., Miles, L., Croucher, R. и Houssart, M. 2019 г. „Regulating factory safety in the Bangladeshi garment industry“ (Регулиране на безопасността във фабриките от шивашката промишленост в Бангладеш), *Regulation & Governance*, 13(3), стр. 431—444.
- Johnstone, R. 2011 г. „Dismantling worker categories: The primary duty of care and worker consultation, participation and representation in the model Work Health and Safety Bill 2009“ (Категории работници по демонтаж: Основното задължение за полагане на дължимата грижа и консултации с работници, участие и представителство в примерния Закон за безопасност и здраве при работа 2009 г.), *Policy and Practice in Health and Safety*, 9(2), стр. 91—108.
- Johnstone, R., Mayhew, C и Quinlan, M. 2001 г. „Outsourcing risk? The regulation of health and safety where subcontractors are employed“ (Рискът при възлагане на дейности на външни

- изпълнители? Регулиране в областта на безопасността и здравето при ангажиране на подизпълнители), *Comparative Labor Law and Policy Journal*, 22(3—5), стр. 351—394.
- Johnstone, R., McCrystal, S., Nossar, I., Quinlan, M., Rawling, M. и Riley, J. 2012 г. *Beyond employment: The legal regulation of work relationships (Извън заетостта: Нормативна уредба на трудовите отношения)*, Federation Press, Sydney.
- Международна организация на труда (МОТ) 2006 г. „Occupational safety and health: Synergies between security and productivity“ (Безопасност и здраве при работа: Синергии между сигурността и производителността), МОТ, Женева. Достъпно на: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@safework/documents/meetingdocument/wcms_110380.pdf
- МОТ 2015 г. *World employment and social outlook 2015: (Световна заетост и социални перспективи 2015 г.: Променящият се характер на работните места)*, МОТ, Женева. Публикацията е достъпна на следния адрес: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/publication/wcms_617062.pdf
- МОТ 2017 г. *Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints for occupational safety and health improvement – Volume one – Perspectives from relevant research areas (Глобалните вериги за стойност при храните и селското стопанство: Водещи фактори и ограничения за подобряване на безопасността и здравето при работа — Том първи — Перспективи от съответните изследователски области)*, МОТ, Женева. Публикацията е достъпна на следния адрес: https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/resources-library/publications/WCMS_593280/lang--en/index.htm
- Lahari-Dutt, K. 2017 г. „Coal as national development in India“ (Въглищата като национално развитие в Индия), Nielsen, K. B. и Oskarsson, P. (eds.), *Industrialising rural India: Land, policy and resistance (Индустриализация на селскостопанска Индия: Земя, политика и съпротива)*, стр. 85—106, Routledge, London.
- Locke, R. 2013 г. *The promise and limits of private power: Promoting labour standards in a global economy (Обещанието и ограниченията на частната сила: Насърчаване на трудовите стандарти в глобалната икономика)*, Cambridge University Press, New York.
- Nenonen, N., Saarela, K.L., Takala J., Ling, L.S., Kheng I.G., Manickam K., Yong E. и Härmäläinen, P. 2014 г. *Global estimates of occupational accidents and fatal work-related diseases in 2014 (Глобална оценка на трудовите злополуки и смъртоносните свързани с работата заболявания през 2014 г.)* Институт по здраве и безопасност при работа (WSH), Сингапур.
- Quinlan, M и Bohle, P. 2008 г. *Under pressure, out of control or home alone? Reviewing research and policy debates on the OHS effects of outsourcing and home-based work (Под натиск, извън контрол или сам у дома? Анализ на проучванията и политическите дебати за въздействието върху БЗР от възлагането на дейности на външни изпълнители и работа от дома)*, *International Journal of Health Services*, 38(3), 489-525.
- Quinlan, M., Mayhew, C. и Bohle, P. 2001 г. „The global expansion of precarious employment, work disorganisation, and consequences for occupational health A review of recent research“ (Глобалната експанзия на несигурната заетост, дезорганизация на труда и последици за здравето при работа: Преглед на скорошни проучвания), *International Journal of Health Services*, 31(2), стр. 335—414.
- Reinecke, J., Donaghey, J., Bocken, N. и Lauriano, L. 2019 г. *Business models and labour standards: Making the connection (Бизнес модели и трудови стандарти: Създаване на връзка)*, Ethical Trading Initiative, London.
- Sako, M. 1992 г. *Prices, quality and trust: Inter-firm relations in Britain and Japan (Цени, качество и доверие: Междуфирмени отношения във Великобритания и Япония)*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Short, J. L. и Toffel, M. W. 2010 г. „Making self-regulation more than merely symbolic: The critical role of the legal environment“ (Да направим саморегулацията повече от символична:

- Критичната роля на нормативната среда), *Administrative Science Quarterly*, 55(3), стр. 361—396.
- Takala, J. 2015 г. „Eliminating occupational cancer“ (Премахване на свързаните с работата ракови заболявания), *Industrial Health*, 53, стр. 307—309.
- Takala, J., Härmäläinen, P., Saarela, K. L., Yun, L. Y., Manickam, K., Jin, T. W., Heng, P., Tjong, C., Kheng, L. G., Lim, S. и Lin, G. S. 2012 г. „Global estimates of the burden of injury and illness at work“ (Глобална оценка на тежестта на уврежданията и заболяванията при работа), *Journal of Occupational and Environmental Hygiene*, 11, стр. 326—337.
- Walters, D. 2016 г. „Labour inspection and health and safety in the EU: Special report“ (Трудова инспекция и здраве и безопасност в ЕС: Специален доклад), *HESA Magazine*, 14, стр. 12—17.
- Walters, D. и Bailey, N. 2013 г. *Lives in peril: Profit or safety in the global maritime industry?* (Живот в риск: Печалби или безопасност в глобалната морска индустрия?), Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Walters, D. и James, P. 2009 г. Walters, D. и James, P. 2009 г. *Understanding the role of supply chains in influencing health and safety at work* (Разбиране на ролята на веригите за доставки по отношение на влиянието върху здравето и безопасността при работа), IOSH Wigston, Leicester.
- Walters, D. и James, P. 2011 г. „What motivates employers to establish preventive management arrangements within supply chains? (Какво мотивира работодателите да сключат превантивни споразумения за управление във веригите за доставки?), *Safety Science*, 49(7), 988-994.
- Walters D., Wadsworth E. и Bhattacharya S. 2020 г. „What about the workers? Experiences of arrangements for safety and health in global container terminals“ (Каква е ролята на работниците? Опит със споразуменията за безопасност и здраве в контейнерните терминали в световен мащаб), *Safety Science*, 121, стр. 474—484.
- Weil, D. 2014 г. *The fissured workplace Why work became so bad for so many and what can be done to improve it* (Гроблемното работно място: Защо работата става толкова лоша за толкова много хора и какво може да се направи за подобряването ѝ), Harvard University Press, Boston, MA.
- Wright, C. и Lund, J. 2003 г. „Supply chain rationalization: Retailer dominance and labour flexibility in the Australian food and grocery Industry“ (Рационализация на веригата за доставки: Доминиране на търговците на дребно и гъвкавост на труда в хранително-вкусовата промишленост в Австралия), *Work, Employment and Society*, 17(1), стр. 137—157.

Автори: David Walters (Факултет по обществени науки, Университет Кардиф) и Phil James, (Университет Мидълсекс)

Управление на проекта: Annick Starren, Emmanuelle Brun, Европейска агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA), 2020 г.

Настоящата статия е възложена от Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA). В нея, включително в изразените мнения и/или заключения, се съдържа единствено мнението на авторите и не е отразено непременно становището на EU-OSHA.

Преводът е предоставен от Центъра за преводи (Люксембург), въз основа на английският оригинал на текста.